

CZĘŚĆ II: PRAKTYKA, BADANIA, WDROŻENIA I ZDROWIE SPOŁECZNE

PROJEKT MIĘDZYPOKOLENIOWY – PRÓBA ASYMLACJI

AN INTERGENERATIONAL PROJECT – AN ATTEMPT AT ASSIMILATION

Wioleta Zgłobicka-Gierut^{1(A,B,C,D,E,F,G)}¹Katedra Biografistyki Pedagogicznej, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Społecznych,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w LublinieZgłobicka-Gierut W. (2017), *Projekt międzypokoleniowy – próba asymilacji*. *Rozprawy Społeczne*, 11(3), s. 30-34.

Wkład autorów:

- A. Zaplanowanie badań
- B. Zebranie danych
- C. Dane – analiza i statystyki
- D. Interpretacja danych
- E. Przygotowanie artykułu
- F. Wyszukiwanie i analiza literatury
- G. Zebranie funduszy

Streszczenie

Treść niniejszego artykułu odnosi się do rozumienia asymilacji w ujęciu pedagogicznym. Dlatego, aby móc odnieść się do asymilacji międzypokoleniowej jako pomostu, drogi do niwelowania luki wychowawczej, przedstawiam krótki opis oraz analizę projektu pn. Ów Rzeszów, realizowanego w ramach konkursu „Seniorzy w akcji”, organizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”. Analizując specyfikę relacji międzypokoleniowych, w niniejszym opracowaniu podejmuję próbę zastosowania metody projektu, jako narzędzia do poszukiwania alternatywy wychowawczej i edukacyjnej. Dokonuję analizy, wyciągam wnioski oraz poszukuję odpowiedzi na stawiane pytania.

Słowa kluczowe: asymilacja, asymilacja międzypokoleniowa, projekt międzypokoleniowy Ów Rzeszów, luka wychowawcza, starość

Summary

The following article presents the understanding of the concept of ‘assimilation’ from the pedagogic perspective. However, in order to refer to the understanding of assimilation between generations as a platform, which may be a means of eliminating the education gap, the article describes the project Ów Rzeszów and its outline, which was conducted as part of the “Seniors in the action” scheme, organised by the Society of Creative Initiatives – “ę”. By analysing the specificity of relations between generations, it attempts to show how a project can be used as a tool to search for an educational alternative. The author makes an analysis, draws conclusions and looks for the answers to the set question.

Keywords: assimilation, assimilation between generations, a intergeneration project Ów Rzeszów, education gap, old age

Tabele: 0

Ryciny: 0

Literatura: 12

Otrzymano: 04.10.2016

Zaakceptowano: 03.11.2016

Wstęp

Analizując specyfikę relacji międzypokoleniowych, w niniejszym opracowaniu podejmuję próbę zaprezentowania projektu międzypokoleniowego, jako narzędzia do poszukiwania alternatywy wychowawczej i edukacyjnej. W rozważaniach z respektem traktuję wydarzenia historyczne jako czynnik pokoleniotwórczy i przyjęcie założeń orientacji kulturowej. Prezentuję projekt międzypokoleniowy jako formę socjalizacji prowadzącą do wywołania pożądanych zmian, ale nie zawsze możliwych do osiągnięcia, ponieważ próby asymilacji muszą być powtarzane na różnych płaszczyznach zadaniowych. Z literatury socjologicznej i analizowanych badań wynika, m.in., że asymilacja jako typ napięcia międzypokoleniowego przyczynia

się do „maksymalizacji stosunków społecznych, silnej transmisji kulturowej oraz silnego oddziaływania socjalizacyjnego i kontrolnego” (Wrzesień 2000, s. 67).

Treść niniejszego artykułu odnosi się do rozumienia asymilacji w ujęciu pedagogicznym, ale z tytułu różnego definiowania asymilacji w naukach społecznych, przedstawiam jej definicję w ujęciu pedagogiki oraz w ujęciu socjologii i psychologii.

Asymilacja w socjologii to proces wchłonięcia podmiotu (jednostki lub grupy) przez inną grupę, w wyniku którego podmiot nabiera właściwości charakterystycznych dla danej grupy, np. przyjmowanie przez mniejszości etnicznej cech dominującej grupy narodowej. W psychologii zaś asymilacja jest określana jako proces psychiczny, w którym nowe treści poznawcze są modyfikowane tak, by stały się bardziej podobne

Adres korespondencyjny: Wioleta Zgłobicka-Gierut, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, ul. Droga Męczenników Majdanka 70, 20-325 Lublin, e-mail: zglobicka@student.kul.lublin.pl, tel.: 81 454 53 42

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Wioleta Zgłobicka-Gierut

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

do elementów znanych ze zdobytego wcześniej doświadczenia i by można je było włączyć w istniejącą strukturę poznawczą. W teorii Jana Piageta asymilacja psychiczna stanowi, obok akomodacji, podstawowy proces, umożliwiający utrzymanie równowagi między jednostką a środowiskiem. Natomiast w pedagogice asymilacja jest rozumiana jako wychowanie w szerokim ujęciu, a według Kazimierza Sośnickiego wychowanie to proces kształtowania człowieka albo jego osobowości, proces ten może być wywoływany przez pewne czynności innego człowieka lub innych ludzi.

Asymilację możemy również rozważać w różnych kontekstach społeczno-kulturowych, ale nie możemy przy tym pominąć kontekstu teorii społecznego uczenia się. Teoria ta wskazuje, że trening społeczny rozumiany jako kontakty z osobami, które prezentują inny styl życia niż nasz i własne niekonwencjonalne zachowania, rozwija otwartość mentalną, czyli ogranicza autorytaryzm (Bandura 2007).

Aby zweryfikować asymilację jako wychowanie w ujęciu pedagogicznym (za Kazimierzem Sośnickim), należy potraktować to jako proces kształtowania jednego człowieka przez czynności innego człowieka. Istotne znaczenie ma w tym procesie identyfikacja niewłaściwych jego etapów. Etapy te można interpretować jako niedobór/brak czynności/oddziaływania innego człowieka albo brak ciągłości trwania procesu (Okoń 2007). Zatem za o. Podleckim możemy mówić o luce wychowawczej, która definiowana jest przez niego jako „deficyt, który pozwala na podejście do starego człowieka nie jako do podmiotu, ale często jako przedmiotu” (o. Podlecki 2012, s. 373). W kontekście powyższej definicji, należy wspomnieć o ageizmie. Pierwsze, węższe ujęcie definiowania ageizmu przez R. Butlera oznacza dyskryminację. Kategoryzowanie ludzi w wieku podeszłym jako fizycznie i psychicznie upośledzonych, zaś K. Warner Schaine w oparciu o kolejne badania, pokazał, że ageizm jest formą kulturowo ukształtowanego uprzedzenia wobec wieku, które cechuje stereotypizacja, zniekształcone postrzeganie i kulturowo rozpowszechnione przekonanie, że wiek jest z definicji znaczącym wymiarem i określa społeczną pozycję osoby, jej cechy psychologiczne i doświadczenia. Natomiast drugie podejście uznaje istnienie ageizmu w odniesieniu do osób stygmatyzowanych z powodu wieku - do ludzi starych (Nawrocka 2013, s. 42-43).

Wyniki badań Joanny Nawrockiej pokazują, że w Polsce, społeczną problematykę starości zdominowały dwa tematy: *Opieka nad chorymi i niedołączonymi osobami starymi* albo przeciwstawny *Udowodnienie jakości zdrowia i życia sprzyjającej wydłużeniu się wieku życia, a w ślad za tym konieczności wydłużenia wieku emerytalnego do 67 roku życia*. Wspomniane tematy nie znajdują jednak odzwierciedlenia w rzeczywistości ponieważ ciągle zbyt mało promuje się możliwości utrzymania aktywności intelektualnej i fizycznej przez seniorów. W związku z tym, przede wszystkim konieczna jest transformacja myślenia i postawy młodszych pokoleń w stosunku do osób starszych. Zgodnie z teorią tożsamości społecznej status między grupami nie jest równy tzn., że grupy społeczne rywalizują o niego

i władzę. Jeżeli przyjętym kryterium podziału na grupy społeczne jest wiek, a najwyższy status społeczny i władza znajdują się w rękach pokolenia czterdziesto i pięćdziesięcioletków, to rośnie ryzyko dyskryminowania pokolenia *przed nimi i za nimi* (młodych i starych ludzi). Dlatego działania w kierunku zmiany myślenia i postawy, przede wszystkim w stosunku do osób starych, nie są możliwe bez edukacji społecznej opartej na osiągnięciach psychologii społecznej i gerontologii.

W związku z powyższym, za autorką książki *Społeczne doświadczenie starości. Stereotypy - Postawy- Wybory*, Joanną Nawrocką, poprzez niniejszą publikację podejmuję działanie „odczarowania negatywizmu określeń: *stara kobieta, stary mężczyzna, starzy ludzie* (...), aż do momentu gdy wyparują z nich lęk, niechęć, lekkomyślność, pogarda, niesmak, poczucie wyższości i usprawiedliwiania, bezmyślność, wrogość, zazdrość (...), tak długo, aż staną się tym czym są: opisem” (Nawrocka 2013, s. 12-13). Przyczyni się to być może do niwelowania, wspomnianej już luki wychowawczej i gerontofobii.

„Negatywne podejście do starych ludzi jest implikowane utrwalonymi skojarzeniami starości ze śmiercią i stało się przedmiotem interesujących badań w ramach teorii opanowywania trwogi w odniesieniu do starszych osób (Martens, Goldenberg, Greenberg 2005). Obecność starych ludzi przypominała o śmierci tak mocno, że osoby badane nie widziały własnego podobieństwa do seniorów i starały się zdystansować wobec nich” (Nawrocka 2013, s. 17).

Z prowadzonych przez Nawrocką badań na temat: *społecznego doświadczania starości, stereotypów – postawy i wyborów w zakresie wpływu wieku na postrzeganie starych ludzi*, wynika, że zarówno młodszy i starsi badani (respondenci) „uważają starego mężczyznę za bardziej destrukcyjnego, od starej kobiety. Według badanych stare kobiety, póki mają trochę sił witalnych, nie przestają aktywnie uczestniczyć w życiu rodzinnym. (...) Będąc użytecznymi, stare kobiety mają szansę na mniejszą i mniej aktywną stereotypizację” (Nawrocka 2013, s. 39).

Osobom starym tradycyjnemu przypisuje się autorytet moralny. Oczekuje się również od nich większej wiedzy w sprawach duchowych niż od młodych, dzięki temu obdarzani są szacunkiem. Młodsze pokolenie od ludzi starych oczekuje również recepty na szczęście i sukces oraz świadectwa wartości moralnych i duchowych jak i szlachetności, której nie oczekuje od siebie. Osoby stare także częściej niż osoby młodsze stają się ofiarami przestępstw. „Za niekorzystną sytuację starszych osób odpowiedzialny jest współczesny świat, przesadnie afirmujący zawodową aktywność oraz młodość i związane z nią dobra.” (Nawrocka 2013, s. 55). Kontynuując analizę wniosków z badań Nawrockiej należy zaznaczyć, że „pozostawanie w relacji z osobami starszymi wpływa na postawy wobec nich – jednostki mające bliiski kontakt z osobami starymi przyjmują inne postawy niż osoby pozbawione takiego kontaktu. (...) Jeśli jednostka doświadcza bliskiej relacji przynajmniej z jedną starą osobą, jest bardziej przekonana o pomyślnej starości niż ktoś, kto z różnych powodów nie ma takich kontaktów” (Nawrocka 2013, s. 57).

Z badań Nawrockiej wynika, że: „Pozostawanie w relacji z osobami starszymi wpływa na postawy wobec nich.” Zatem stwarzając możliwość asymilacji międzypokoleniowej poprzez wspólną działalność dwóch pokoleń – inicjatywę międzypokoleniową, jakiej przykładem jest projekt Ów Rzeszów, urzeczywistniamy niwelowanie luki wychowawczej. Wzajemna interakcja wpływa na zmianę postawy młodego pokolenia w stosunku do postrzegania człowieka starego. Dlatego aby uzyskać oczekiwane efekty, zmiany postawy, próby asymilacji muszą być powtarzane na różnych płaszczyznach zadaniowych. Odnosząc się do rozumienia asymilacji międzypokoleniowej jako pomostu, który może być drogą do niwelowania luki wychowawczej, w artykule przedstawiam krótki opis i analizę projektu pn. Ów Rzeszów, realizowanego w ramach konkursu „Seniorzy w akcji”, organizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”. W celu uzyskania danych i informacji o projekcie z animatorką projektu Ewą Oleszczuk przeprowadziłam na podstawie scenariusza (odpowiadającego specyfice badania) wywiad bezpośredni (*face to face*). Scenariusz nie stanowił jednak sztywnego narzędzia, a raczej swego rodzaju konspekt, dopuszczający elastyczne stosowanie pytań, w zależności od przebiegu wywiadu, tak aby maksymalnie wykorzystać rozmowę. Uzasadniając dokonaną przeze mnie analizę zaznaczam, że przeprowadzanie badań jakościowych nie wymaga wiedzy na temat liczebności populacji, ze względu na to, że próby nie mają charakteru reprezentatywnego. Wywiad osobisty (*face to face*) stanowi formę komunikacji z respondentem, która umożliwia wyjaśnienie wątpliwości i niejasności w trakcie trwania rozmowy.

Projekt międzypokoleniowy pn. Ów Rzeszów - Założenia i cele projektu

„Seniorzy w akcji” to ogólnopolski konkurs dotacyjny realizowany przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Skierowany do osób powyżej sześćdziesiątego roku życia tzw. 60+, którzy mogą zgłosić projekt samodzielnie lub we współpracy z osobą do 35. roku życia.

Pomysł projektu Ów Rzeszów, zrodził się podczas realizacji innego projektu pn. „Rze_kreacja”, prowadzonego przez Ewę Oleszczuk (pomysłodawczynię) i Ewę Wójcik z Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Rzeszowie - głównego partnera projektu. Tworząc nietypową gazetę o wydarzeniach kulturalnych, uczestnicy przy różnych okazjach opowiadali historie sprzed lat. Wtedy to, powstał pomysł na realizację projektu Ów Rzeszów. Projekt został zrealizowany przy Stowarzyszeniu Ość. Animatorkami zgodnie z założeniami i celem projektu zostały dwie kobiety, przedstawicielki dwóch pokoleń, matka i córka: Jadwiga i Ewa Oleszczuk. Jadwiga Oleszczuk (z wykształcenia jest inżynierem urządzeń sanitarnych), która obecnie przebywa na emeryturze oraz jej córka Ewa Oleszczuk (z wykształcenia jest dziennikarzem), podjęły się roli animatorek międzypokoleniowego projektu

pn. Ów Rzeszów. Inicjatywą animatorek, dwóch kobiet (matki i córki) było dążenie do integracji wielu pokoleń mieszkających w Rzeszowie poprzez współpracę, przy realizacji projektu. Integracja ta miała na celu wymianę doświadczeń/wrażeń/wspomnień związanych z Rzeszowem, pomiędzy mieszkańcami Rzeszowa, jak również między przebywającymi w nim „tymczasowo” studentami. Założenia projektu we wczesnej fazie jego realizacji obejmowały plan, który dotyczył dwóch grup: seniorów i młodzieży (20 seniorów i 10 licealistów), których celem było stworzenie i opracowanie audioprzewodnika po rzeszowskich ulicach. W celu przybliżenia założeń projektu, etapów jego realizacji oraz efektów, przeprowadziłam wywiad z jedną z animatorek Projektu – Ewą Oleszczuk, która poinformowała mnie, że projekt realizowany był przez Stowarzyszenie Ość, a czas jego realizacji dotyczył okresu od 3 września 2012 r. do 20 czerwca 2013 roku. Ewa Oleszczuk na skierowane zapytania dotyczące projektu odpowiedziała, że „Projekt Ów Rzeszów to okazja do współpracy między seniorami a młodzieżą, a także zwrócenie uwagi na to, że Rzeszów jest naszym wspólnym miastem i to my, mieszkańcy budujemy jego przestrzeń”.

Działania w ramach projektu Ów Rzeszów

W ramach niniejszego projektu Ów Rzeszów, zakładano realizację różnorodnych zajęć, które dotyczyły m.in.: warsztatów w zakresie nabycia umiejętności dziennikarskich oraz ćwiczeń z dykcji. Na podstawie wywiadu, ustaliłam że w ramach projektu realizowane były warsztaty dziennikarskie na tematy dotyczące konstruowania tekstu oraz dokonano rozpoznania oczekiwań potencjalnego odbiorcy (czytelnika), w zakresie tematów, które powinny znaleźć się w „audioprzewodniku po dawnym Rzeszowie”. W ramach warsztatów uczestnicy wspólnie mieli odkrywać stary Rzeszów, konfrontować go z nowym i poznawać siebie nawzajem, w wyniku nowych doświadczeń, zgodnie z zasadami asymilacji i akomodacji, uczyć się i asymilować się poprzez wzajemnie wykonywaną pracę - poprzez podjętą współpracę, tj. ćwiczenia z dykcji, które polegały na głośnym czytaniu napisanych tekstów i wspomnień – słuchając siebie nawzajem.

Jak stwierdziła Ewa Oleszczuk: „Nie chodziło o podkreślanie walorów tutejszych nielicznych zabytków Rzeszowa tylko o nadanie temu, co mijamy na co dzień autorskiej, osobistej perspektywy. Stąd w przewodniku znaleźć się miały pełne emocji anegdoty, wspomnienia, krótkie wypowiedzi związane z miastem z lat 1945-1989, z odniesieniem do współczesności, podane w formie audio: plikach mp3.”

Efektem projektu miał być „audioprzewodnik po dawnym Rzeszowie”, w którym znaleźć się miały trasy spacerowe. Ewa Oleszczuk tak mówiła, o założeniach projektu: „każdy zainteresowany zyska możliwość przejścia takiej trasy, jednocześnie słuchając nagranych materiału na przenośnym sprzęcie audio.

Ten specyficzny przewodnik to szansa, by zapisać doświadczenia i historie osób starszych w formie atrakcyjnej dla młodszych pokoleń. Dla seniorów zaś inspirującą może okazać się wersja przewodnika w wykonaniu młodzieży – poznają miasto z ich perspektywy.”

Ustaliłam, że w zajęciach udział brało ok. 10-15 osób (część uczestniczyła w nich nieregularnie, wycofywała się po pewnym czasie, wracała po dłuższej nieobecności), z których 11 zdecydowało się na udział w nagraniu audioprzewodnika po ulicach miasta. Od animatorki projektu otrzymałam również informację, że młodzież nie była zainteresowana projektem, mimo iż przeprowadzono swobodną rekrutację. Pojawiły się duże problemy z rekrutacją, a później z utrzymaniem grupy na etapie realizacji projektu. Uczestnicy, jak poinformowała Ewa Oleszczuk: „na pierwszych spotkaniach byli zaskoczeni, że projekt ma tak słaby odzew, mimo audycji w Radio Rzeszów, trzech tekstów w Gazecie Wyborczej - Rzeszów i aktywnej rekrutacji w domach kultury (średnio przychylnych pomysłowi), bibliotekach (bardzo przychylnych), szkołach itp.” Dlatego ostatecznie projektem zainteresowało się 2 studentów i 3 osoby dorosłe, którzy wzięli udział w nagraniach. Efekty projektu udostępnione zostały na licencjach CC na nieistniejącej już stronie www.owrzeszow.pl, każdy mógł z nich korzystać, zachowując niezmienną formę i autorstwo.

Trudności i bariery w realizacji projektu - motywacja i edukacja

W opinii Ewy Oleszczuk „Seniorzy to niełatwa grupa. Osoby starsze łatwo się wycofują, mają w sobie wiele wątpliwości, wydaje im się, że takie działania „to nie dla nich”, że powinni się za nie brać młodzi. Nie jest łatwo przekazać im wiarę, że mają wiele do powiedzenia, że ich doświadczenie, historie, pomysły, przekonania to ważne elementy tkanki miasta, naszej społeczności i wspólnej pamięci. (...) Ponadto niechęć różnych instytucji, osób, przyczynił się do tego, że nie udało się zaangażować młodzieży uczącej się. Projekt kosztował sporo wysiłku i wymagał dużego samozaparcia. Był cenną lekcją i wskazówką, co w przyszłości możemy zrobić lepiej.”

Analizując proces realizacji projektu, należy zapytać o przyczyny tak niskich efektów - Czego zabrakło w tak ciekawym i niewymagającym dużego wysiłku przedsięwzięciu? Czy zabrakło motywacji?, Czy może zabrakło edukacji? Podejmując próbę udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie o motywację, można przypuszczać, że w tej grupie nie było uczestników z motywacją samoistną (proponycja terminologiczna pochodzi od Aleksandry Tokarz (1996)). Badacze zajmujący się problematyką twórczości wskazują, że potrzeba aktywności twórczej warunkowana jest m.in. motywacją samoistną. Dlatego, że „jeżeli ktoś zda sobie sprawę z wewnętrznych powodów zajmowania się twórczością wzbudzi w sobie motywację samoistną. Jeżeli zaś uświadomi sobie

powody natury zewnętrznej, wzbudzi raczej motywację innego rodzaju, na przykład związaną z potrzebą osiągnięć.” (Nęcka 2005, s.88-90). Z uwagi na założenia niniejszego projektu, które miały znamiona działalności twórczej, na uwagę zasługuje spojrzenie Józefa Kozielskiego (1987). Według którego to jaką postać przybierze potrzeba osiągnięć może mieć wpływ na jednostkę i „ewentualnie” zainicjuje rozwój motywacji hubrystycznej, rozumianej jako dążenie do „doskonałości”, do przekraczania własnych osiągnięć na wybranym polu oraz do potwierdzania i wzrostu własnej wartości, która najbardziej wpływa na biografię człowieka i podejmowane przez niego działania. Motywacja wpływa również na ciekawość poznawczą, polegającą na dostrzeganiu wielu problemów, które mogą mieć znaczenie zarówno dla jednostki, jak i grupy (Nęcka 2005, s. 95). Ponadto na motywację składają się, m.in. takie cechy jak: wytrwałość, wytrzymałość, pracowitość, pewność siebie, wysoka samoocena. W przypadku pytania o edukację, odpowiedzi można poszukiwać w edukacyjnych heterotopach w biograficznych narracjach (jednostkowych historiach życia, w których ujawnia się mądrość opowieści i niepowtarzalność losu), które mogą stanowić punkt wyjścia do pytania o podmiot i podmiotowość człowieka starego. Uzupełnić należy tę odpowiedź o wnioski Danuty Lalak, która proponuje aby do teorii pedagogicznych i nauk społecznych docierać przez biografię, bo wychowanie jest procesem wymiany doświadczeń, a doświadczenia te pozwalają opisać świat teraźniejszy, ocenić przeszłość i znaleźć kierunki właściwego dążenia do przyszłości. Przykładem zainicjowania procesu wymiany doświadczeń jest międzypokoleniowy projekt Ów Rzeszów, w ramach którego grupa seniorów i licealistów opracowała audioprzewodnik po rzeszowskich ulicach, stwarzając możliwość współpracy seniorów z młodzieżą. Mimo zaistniałych niepowodzeń w jego realizacji, zaznaczyć należy, że proces asymilacji międzypokoleniowej – wychowania poprzez wymianę doświadczeń, w pewnym sensie został osiągnięty. W wyniku podejmowanych działań, przy realizacji niniejszego projektu, zostało zgromadzone dużo istotnych informacji na temat niezagospodarowanych obszarów społecznych, które w przyszłości mogą być źródłem nowych przedsięwzięć. Wnioskować można, że podjęta przez uczestników projektu, współpraca międzypokoleniowa poprzez indywidualne biograficzne narracje o Rzeszowie, pozwoliła opisać teraźniejszość i przeszłość miasta oraz stworzyła możliwość właściwego dążenia do działania w przyszłości.

Na postawione pytania o brak motywacji i/lub edukacji trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Wnioskować jednak można, że zabrakło motywacji samoistnej, ale w równym stopniu też zabrakło edukacji w zakresie dostrzeżenia potencjału jaki mają w sobie seniorzy, zarówno przez młodzież jak i przez seniorów. Przyczyn możemy poszukiwać m.in. w niskim poczuciu własnej wartości wśród seniorów oraz stereotypowym myśleniu młodzieży na temat

potencjału człowieka starego. W związku z tym, przede wszystkim konieczna jest transformacja myślenia i postawy młodszych pokoleń w stosunku do osób starszych, o czym pisze Nawrocka. Niskie efekty projektu są przykładem na istnienie problemu, który możemy za o. Podleckim nazwać *luką wychowawczą* w postrzeganiu *starego człowieka, która przyczynia się do traktowania go nie jako podmiot lecz często jako przedmiot*, z powodu niewłaściwie prowadzonego procesu wymiany doświadczeń. Biorąc pod uwagę słowa Ewy Oleszczuk: „że osoby starsze łatwo się wycofują, mają w sobie wiele wątpliwości, wydaje im się, że twórcze działania to nie dla nich, że powinni się za nie brać młodzi” - uwzględnic należy teorię interakcji twórczej (Nęcka 2005). Interakcji rozumianej jako proces ciągłego i wzajemnego oddziaływania dwóch elementów: celu aktywności twórczej i struktur próbnych, stanowiących próbę osiągnięcia celu. Zatem mając na uwadze proces interakcji twórczej, wartość „człowieka starego” można wzmocnić poprzez stwarzanie tej interakcji. Istotnym zaś jej elementem jest dialog międzypokoleniowy i wspólnie podejmowane przedsięwzięcia, które mogą być początkiem i/lub celem aktywności twórczej. Przykładem na wzmocnienie „wartości człowieka starego”, w obecnym społeczeństwie, powinny być podobne projekty jak opisany projekt Ów Rzeszów, w którym człowieka starego ustanowiono źródłem informacji o środowisku lokalnym, podejmując tym samym próbę stworzenia zmiany wizerunku człowieka starego. Poprzez realizację niniejszego projektu podjęto próbę wywołania zmiany spojrzenia na potencjał ludzi starych, którzy są świadkami historii, o czym mówił i pisał Jan Paweł II: „Ludzie starzy pomagają nam mądrzej patrzeć na ziemskie wydarzenia, ponieważ dzięki życiowym doświadczeniom zyskali wiedzę i dojrzałość. Są oni strażnikami pamięci zbiorowej, a więc mają szczególnie tytuł, aby być wyrazicielami wspólnych ideałów i wartości, które są podstawą i regułą życia społecznego” (...) „Kruchość ludzkiego istnienia, w sposób najbardziej wyrazisty

ujawniająca się w starszym wieku staje się w tej perspektywie przypomnieniem o wzajemnej zależności i nieodzownej solidarności między różnymi pokoleniami (List Ojca Świętego 1999, s. 8 i nast.)”

Podsumowanie

Relacje z osobami starymi, które prezentują inny styl życia i własne niekonwencjonalne zachowania, tworzą właściwy kapitał, który rozwija w młodym pokoleniu otwartość mentalną i ogranicza autorytaryzm, przyczyniają się do niwelowania luki wychowawczej. Traktując zatem człowieka starego jako kapitał, dzięki któremu możemy osiągać więcej korzyści, tak z ekonomicznej jak i społecznej strony, powinniśmy w pełni zagospodarować jego atrybuty, m.in.: wiedzę i doświadczenie, które nie są charakterystyczne dla młodzieży. Młodzież za to dysponuje innowacyjnością. Wymiana tych potencjałów między pokoleniami może być inspiracją do uczenia się z biografii innych, a także może zmienić podejście do starego człowieka, poprzez wspólne przedsięwzięcia, które pozwalają na asymilację tych pokoleń.

Celem praktycznym podjętego tematu jest zminimalizowanie luki wychowawczej, edukacja w kierunku ponownego ukształtowania w młodym pokoleniu postawy akceptacji wobec starego człowieka. Zainspirowanie działalnością osób po sześćdziesiątym roku życia, a także walka z gerontofobią (lęk przed starością), realizowana poprzez podejmowanie wielopokoleniowych inicjatyw. Zaznaczyć należy, że projekt Ów Rzeszów, został zainicjowany w Europejskim Roku na rzecz Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej, dając szansę na podejmowanie inicjatyw międzypokoleniowych, które z roku na rok są coraz częstsze i uwieńczone sukcesem. Mimo to ciągle niezbędna jest, systematyczna edukacja oparta na osiągnięciach psychologii społecznej i gerontologii. Edukacja ta realizowana powinna być, m.in. poprzez podejmowanie wielopokoleniowych inicjatyw, które ukształtują w młodym pokoleniu postawę akceptacji wobec starego człowieka i odbudują w seniorach poczucie własnej wartości.

Literatura:

1. Bandura A. (2007), *Teoria społecznego uczenia się*. PWN, Warszawa.
2. Kawczyńska-Butrym Z. (2008), *Wyzwania rodziny: zdrowie, choroba, niepełnosprawność, starość*. Makmed, Lublin.
3. Kaczmarczyk M., Trafiałek E. (2007), *Aktywizacja osób w starszym wieku jako szansa na pomyślne starzenie*. Gerontologia Polska, nr 4, s. 116-118.
4. Kołakowski L. (2005), *Mini wykłady o maxi sprawach*. Wydawnictwo Znak, Kraków.
5. Lalak D. (2010), *Życie jako biografia – podejście biograficzne w perspektywie pedagogicznej*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
6. Nawrocka J. (2013), *Społeczne doświadczenie starości. Stereotypy - Postawy - Wybory*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
7. Nęcka E. (2005), *Psychologia twórczości*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 88-95.
8. Nelson T.D. (2003), *Psychologia uprzedzeń*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
9. Nowicka A. (2006), *Starość jako faza życia człowieka*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
10. Okoń W. (2007), *Nowy słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
11. Podlecki W.F. (2012), *Etyczne znaczenie kreatywności ludzi starszych w dziedzinie gospodarczej*, W: A.A. Zych (red.), *Poznać, zrozumieć i zaakceptować starość. Wybór materiałów konferencyjnych*. Progres, Łask s. 369-376.
12. Wrzesień W. (2000), *Relacje międzypokoleniowe a rodzina*. *Roczniki Socjologii Rodziny*, nr XII s. 57-70.